

LARS FR. H. SVENDSEN: »STRAH« Strašimo se straha
Svendsen tvrdi da je u suvremenom svijetu strah zauzeo mjesto nekadašnjih klasičnih ideologija

Tihomir Ponoš

Živimo u kulturi straha, lapidarni je zaključak norveškog filozofa Larsa Svendsena iznesenog u knjizi »Strah« (Tim press, Zagreb, 2010. godina, s norveškog preveo Zlatko Petir, 187 str.) nedavno objavljenoj u nakladi Tim pressa. Živimo u doba, ili u tom dobu živi barem onaj dio čovječanstva koji smatra da živi na Zapadu, kada ima najmanje razloga za strah. Naprosto, razina sigurnosti, ekonomske i socijalne zaštite, razina zdravstvene skrbi je toliko visoka da pretjerani razlog za strah naprosto ne postoji. Istina, knjiga je pisana prije ekonomske krize, ali čak ni ona ne mijenja ništa bitno na autorovoj ocjeni. Istodobno, dnevno smo zasuti generiranjem strahova, od bolesti od kojih malo ljudi umire ali se o njima kao općim opasnostima naveliko piše, do opasnosti od raznih aditiva (pri čemu Svendsen jednostavno zaključuje da nije čuo da su aditivi ikada ikoga ubili). U doba u kojemu nema pretjeranog razloga za strah, strah je sveprisutan. Tu valja povući paralelu između Svendsenove knjige i klasične knjige francuskog povjesničara Jeana Delumeaua »Strah na Zapadu od 14. do 18. stoljeća«. No, dok je Delumeau analizirao strahove u vremenu neznanja, skromne znanstvene spoznaje i duboko ukorijenjene predrasude prema drugome i drugačijem, Svendsen se bavi strahom u vremenu koje se voli kititi terminom »društvo znanja«. Raširenost straha i njegovu tragikomičnost autor ilustrira primjerom skupljanja on-line potpisa za zabranu opasne tvari (navodi se devet zala koje ta tvar uzrokuje) zvane dihidrogenmonoksid. On-line peticija je polučila solidan rezultat, a na kraju je netko ljudima ipak objasnio da se iza učenog naziva krije – voda.

Opasan za civilizaciju

Svendsen svoju analizu temelji na psihološkim preduvjetima i socijalnim posljedicama straha. Naime, strah je iznimno efikasan lijepak društva, budući da je osjećaj straha najdugotrajniji osjećaj, dugotrajniji i od ljubavi. Strah može djelovati okupljajuće i utoliko je on opasan za individualizam, a to znači i za civilizaciju u kojoj živimo ili mislimo da u njoj živimo. Strah naime djelujući okupljajuće može potaknuti i osjećaj zajedništva, a budući da je riječ o strahu bjelodano je da se radi o strahu od ugroženosti nečim ili nekim.

Takva analiza straha zapravo je preduvjet za ono što je središnji dio Svendsenove knjige. On tvrdi da je u suvremenom svijetu strah zauzeo mjesto koje su nekad zauzimale klasične ideologije, a kao primjer za to uzima predsjednikovanje Georgea W. Busha i njegov rat protiv terora. Taj je rat uvjetovan izvanjskom opasnošću koja navodno ugrožava Sjedinjene Američke Države i sve ono što ta država podrazumijeva, uključujući i tamošnji način života i slobodarstvo na kojemu je sazdana. Ta izvanjska opasnost generira strah, a taj strah vlastodržcima, pri čemu osim Busha autor apostrofirira i Donalda Rumsfelda, postaje oruđe za ugnjetavanje vlastitih državljana i njihovo držanje u strahu. Za analizu Busheve politike autor uvelike koristi klasična djela Thomasa Hobbesa i Niccoloa Machiavellija. Iznenađuje, međutim, da u cijeloj knjizi uopće ne koristi djela Sigmunda Freuda iako bi mu to dodatno pojačalo argumentaciju.

Objektivni razlog za strah od terorističke pogibelji je malen što Svendsen ilustrira brojkama poginulih u terorističkim napadima. U konačnici, rat protiv terora shvaćen kao rat protiv straha povećava sami strah jer inzistira na navodnoj opasnosti u kojoj se netko ili nešto nalazi. Nadalje, buduće da je strah nemoguće iskorijeniti (dapače, potpuno prestati strahovati značilo bi prestati brinuti), jasno je da je u takvom ratu nemoguće pobijediti. Strah je uvjet za pokretanje rata protiv terora, a potom taj rat generira novi k tome još internaliziran strah.

Zatvoren krug

Strah zatvara i začarani ekonomski krug. Svendsen navodi da se američkim saveznom državama dodjeljuje novac na temelju broja mogućih terorističkih ciljeva u pojedinoj saveznoj državi. Posljedica je predvidljiva. U interesu je saveznih država da proglašavaju što je moguće više potencijalnih terorističkih ciljeva na svom području i tako dobiju više novca. Prema autorovim podatcima diljem SAD-a proglašeno je 77.069 potencijalnih terorističkih ciljeva, a naizgled paradoksalno (ali ekonomski razumljivo) jest to što je u saveznoj državi Indiani registrirano 50 posto više potencijalnih terorističkih ciljeva nego u New Yorku i dvostruko više nego u Kaliforniji.

Prevođen na 24 jezika

Norveški filozof Lars Svendsen rođen je 16. srpnja 1970. godine. Profesor je na Odsjeku za filozofiju Sveučilišta Bergen. Također je kolumnist uglednog norveškog dnevnog lista Aftenposten. Član je i utjecajnog think tanka Civitas u kojemu uz njega sjedi i na ovim prostorima ipak poznatiji Carl Bildt. Riječ je o think tanku liberalne političke orijentacije. Svendsen je doktorirao 1999. godine tezom o djelu Immanuela Kanta. Od tada je objavio više knjige među kojima se osim »Straha«, ističu »Filozofija dosade« objavljena prije pet godina i ove godine objavljena »Filozofija zla«. U svojim radovima kombinira filozofiju, uporišta traži u klasičnim filozofskim djelima, s književnošću, pop-kulturom, filmom ne bi li razotkrio samo izvorište teme o kojoj piše. Svendsenova djela naišla su na iznimno dobru međunarodnu recepciju i zasad su prevedena na 24 jezika.

Na popisu potencijalnih terorističkih ciljeva zbog ekonomske potpore bivanju na tom popisu našla se tako i tvornica kokica s pet zaposlenih koju vode amiši.

Umjesto straha potreban nam je humanistički optimizam, a u tu svrhu autor zaziva Ernsta Blocha i njegovo kapitalno djelo »Princip nada« gdje Bloch piše da je »odlučujuće naučiti se nadanju«. Ostvarenje humanističkog optimizma neće biti jednostavno. Ne samo da vladarima odgovara da narod živi u strahu, problem je u tome i što strah odlično funkcionira kao roba za prodaju medija. Ključna je u svemu obnova povjerenja, jer strah snaži tamo gdje povjerenje slabi. Konačno, valja se prisjetiti (što je učinio i Svendsen) glasovite rečenice Franklina Delana Roosevelta iz njegove prve predsjedničke inauguralne adrese 1933. godine. Jedino od čega trebamo strahovati jest strah sam.